

PRICING OF LOSSES IN FISHING PRODUCTION ON THE AREA OF OCCURRENCE OF WATER BIRDS SPECIES LEGALLY PROTECTED

Summary

The aim of the work was attempt of pricing of losses incurred by fishing plant, which runs production in the area of occurrence of species of water birds. Research was carried out by three methods: 1. calculating losses in potential ready production of fish, 2. calculating profitability of assets, which subject of research owns comparison to CPI factor of average profitability of fishing subjects, also of those which were socialized, 3. by comparative analyses of own results of research with data from literature. Scale of gotten production of fish in year of research amount to $156 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$. Elimination of losses evoked by rapacious and fodder feed birds would allow boost of production of fish about $26 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$ in year; but additional transition on intensive methods of production would boost production about $46 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$. It would enable to increase value of production respectively about $198 \text{ PLN} \cdot \text{ha}^{-1}$ and about $331 \text{ PLN} \cdot \text{ha}^{-1}$.

WYCENA STRAT W PRODUKCJI RYBACKIEJ PROWADZONEJ NA TERENIE WYSTĘPOWANIA GATUNKÓW PTAKÓW WODNYCH PRAWNIE CHRONIONYCH

Streszczenie

Celem pracy była próba wyceny strat ponoszonych przez zakład rybacki w związku z tym, iż prowadzi on produkcję na terenie występowania gatunków ptaków prawnie chronionych i wywoływanych przez ptaki. Badania przeprowadzono trzema metodami: 1. kalkulując straty w potencjalnej produkcji gotowej ryb, 2. w ujęciu systemicznym obliczając rentowność majątku, którym podmiot dysponuje w porównaniu do wskaźnika CPI, średniej rentowności podmiotów rybackich, w tym uspołecznionych, 3. dokonując analizy porównawczej wyników własnych badań z danymi z piśmiennictwa. Wielkość uzyskanej produkcji ryb w roku badań wynosiła ok. $156 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$, przy możliwościach produkcyjnych rzędu ok. $470 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$ w warunkach stosowania intensywnych metod produkcji oraz nie występowania na terenie badanego zakładu gatunków ptaków wodnych drapieżnych i paszozernych objętych ochroną prawną. Wyeliminowanie strat wywoływanych przez ptaki drapieżne i paszozerne pozwoliłoby na zwiększenie produkcji ryb ok. o $26 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$ rocznie, a dodatkowe przejście na intensywnie metody produkcji o ok. $46 \text{ kg} \cdot \text{ha}^{-1}$. Umożliwiłoby to zwiększenie wartości produkcji odpowiednio o ok. $198 \text{ PLN} \cdot \text{ha}^{-1}$ oraz o ok. $331 \text{ PLN} \cdot \text{ha}^{-1}$. W ujęciu systemicznym uzyskana faktycznie rentowność podmiotu badań była o 1/3 niższa – od poziomu, który można uznać za zadowalający.

1. Wprowadzenie i cel badań

Prowadzenie produkcji rybackiej w warunkach zachowania naturalnej równowagi ekosystemów na terenie występowania gatunków ptaków prawnie chronionych zapewnia nie tylko uzyskanie produktu cechującego się wysoką jakością biologiczną, jak również szerokimi możliwościami rozwoju różnych form przedsiębiorczości dla obszarów położonych w pobliżu miejsc ulokowania takiej produkcji. Działalność produkcyjna może zostać uzupełniona o elementy działalności rekreacyjnej, turystycznej czy gastronomicznej a także dzięki promowaniu różnego rodzaju marek regionalnych, które przy odpowiednim zharmonizowaniu walorów samego produktu jak i regionu jego pochodzenia – mogą nadać mu szczególnie atrakcyjny charakter. Bezdyskusyjnie ogromne znaczenie posiadają walory pro-jakościowe produktów, gospodarcze – oraz kulturowe i krajobrazowe regionu. Unikalny charakter tego typu środowisk i kontakt człowieka z nimi dla bardzo wielu ludzi stanowi szczególną wartość. Wywołuje to szereg pozytywnych następstw dla bezpośrednich producentów oraz usługodawców w postaci zwiększenia obrotów aż po uprzywilejowaną pozycję w świadomości klienta. Beneficjentami tych korzyści

(zarówno wprost i pośrednio) jest ogół społeczeństwa, a ich całokształt obejmujący zarówno zjawiska, które łatwo można określić i wycenić, jak i te, które są trudno mierzalne lub niemierzalne – można nazwać społecznymi korzyściami w ujęciu systemicznym.

Nie zawsze jednak podmiot prowadzący proekologiczną działalność produkcyjną może wykorzystać w pełni dodatkowe możliwości poszerzenia swojej oferty, co umożliwia ograniczenie lub eliminację wpływu tych czynników na zysk. Związane jest to z brakiem samodzielności decyzyjnej (wyodrębnienia prawnego) i finansowej (jak ma to miejsce w przypadku zakładów budżetowych) oraz przepisami prawnymi ograniczającymi możliwości generowania przychodów (np. ograniczenie wstępu na tereny występowania gatunków ptactwa wodnego objętego ochroną prawną, brak możliwości uzyskania certyfikatu organizacji ekologicznych przy obecnym stanie prawnym). W obiekcie badań nie prowadzi się działalności komercyjnej w zakresie agroturystyki i ekoturystyki czy gastronomii (oprócz kiosków spożywczych przy łowiskach), ani uprawy roślin rolniczych (ze względu na to, że nie posiada po temu gruntów). Prowadzone łowiska komercyjne w ocenie zarządu nie są znacząco bardziej atrakcyjne od konkurencyjnych, a ponad

80 [%] zbytu jest realizowane w sezonie sprzedaży na rzecz odbiorców hurtowych. Tak więc przedstawiona sytuacja w znaczący sposób ogranicza wpływ tych czynników na uzyskane wyniki finansowe badanego podmiotu. Podkreślić w sposób szczególny należy fakt, że prowadzona w obiekcie badań produkcja jest dostosowana do szczegółowych wymagań organów administracji państwowej nadzorujących funkcjonowanie rezerwatu przyrody. Badany obiekt jest Państwowym Zakładem Budżetowym, czego konsekwencją finansową jest odprowadzenie ewentualnego zysku brutto w całości na rzecz Skarbu Państwa z niemożliwością zatrzymania nawet jego części na potrzeby działalności inwestycyjno-rozwojowej. Podmiot taki nadal jest uczestnikiem gry rynkowej i musi konkurować z innymi podmiotami, pomimo że specyficzne wymogi i ograniczenia produkcji powodują zmniejszenie jej potencjalnych rozmiarów oraz zwiększenie ponoszonych szkód w produkcji. Konsekwencją tego jest brak bądź obserwowane znaczne ograniczenie rentowności podmiotów prowadzących tego typu gospodarkę [5]. Prowadzenie działalności rybackiej na terenie zasiedlonym przez gatunki ptaków odżywiających się rybami oraz paszożerne, choroby inwazyjne ryb znajdujące lepsze warunki do rozwoju w związku z ekstensyfikacją produkcji oraz ograniczeniami w metodach ich zwalczania (narzuconymi przez uregulowania prawne dotyczące funkcjonowania rezerwatu przyrody na terenie badań), susze – ograniczające ilość gromadzonej na wiosnę wody i pogarszające warunki tlenowe w wodzie, eliminacja intensywnych metod produkcji to - w ocenie kadry zarządzającej podmiotu badań - główne przyczyny strat w prowadzonej produkcji. Ta działalność, jak każda inna musi spełniać wymóg samofinansowania, z jednej strony jest prowadzona w celu utrzymania licznych kolonii ptaków wodnych chronionych (gdyż obejmujący tereny ich występowania rezerwat przyrody bez produkcji rybackiej nie będzie miał racji bytu, czyli podstaw biologicznych), z drugiej występowanie tych ptaków umożliwia prowadzenie produkcji rybackiej o takich właśnie szczególnych walorach. Stąd i rezerwat, obejmujący tereny występowania ptaków chronionych i zakład budżetowy są na siebie niejako wzajemnie skazane [4].

Z tego też względu dla dokonania pełnej oceny konsekwencji ekonomicznych jakie musi ponieść podmiot prowadzący produkcję rybacką na terenie wstępowania gatunków prawnie chronionych niezbędnym jest określenie zmniejszenia produkcji w wyniku takiej właśnie jej lokalizacji. Dlatego celem niniejszej pracy była próba wyceny strat ponoszonych przez zakład rybacki w związku z tym, iż prowadzi on produkcję na obszarze występowania gatunków ptaków wodnych objętych ochroną prawną pod kątem strat wywoływanych przez następujące gatunki ptaków: drapieżnych (kormoran, czapla siwa, czapla biała, nurogęs) oraz paszożernych (łabędź niemy, krzyżówka, krakwa, cyraneczka, płaskonos, głowienka, czernica, łyska). Podjęcie takich badań umożliwi określenie zmian w poziomie rentowności obiektu badań pod wpływem strat w produkcji. Przeprowadzenie badań umożliwi w przyszłości również uzmysłowienie relacji pomiędzy wielkością uzyskiwanych lub potencjalnych programów wsparcia, a faktycznymi potrzebami w przypadku tego typu działalności. Kolejnym argumentem uzasadniającym celowość badań są problemy praktyki związane z wyceną tego typu strat. W pracy pominięto określenie korzyści w

ujęciu systemowym tego typu produkcji, ze względu na to – iż wymagają one dużo szerszego zakresu badań, jak również znaczna ich część współcześnie nadal nie jest kwantyfikowalna, a badania tego typu mogą być tematem serii oddzielnych opracowań. W badaniach własnych sformułowano następujące hipotezy: 1. Stosowanie prostej kalkulacji strat w produkcji wielosezonowej (uwzględniających wielkość aktualnej szkody produkcji w toku i cenę jednostkową półproduktu) znacząco obniża wartość możliwego do uzyskania poziomu przychodów i zysku w stosunku do kalkulacji rachunku ciągnionego produkcji i strat; 2. Straty w produkcji wywołane przez ptactwo i jego współdziałanie z nieinwazyjnymi metodami wytwarzania posiadają znaczący udział w ponoszonej przez podmiot stracie finansowej (stanowią co najmniej ok.1/3 wartości straty).

2. Materiał, metody i charakterystyka obiektu badań

Badania przeprowadzone zostały w zakładzie budżetowym położonym na terenie Dolnego Śląska. Dobór obiektu badań przeprowadzono metodą celową, kryterium doboru było prowadzenie gospodarki rybackiej przy nienaruszalności ekosystemu oraz pełnej rachunkowości. Badaniem objęto następujące czynniki wywołujące straty: żerowanie ptaków drapieżnych i paszożernych, współdziałanie pomiędzy żerowaniem ptaków drapieżnych i stosowanymi technologiami produkcji.

W pracy posłużono się trzema podstawowymi metodami badawczymi.

1. Kalkulacja strat powodowanych przez ptaki drapieżne i paszożerne oraz występująca w badanym podmiocie śmiertelność ryb przeprowadzona w oparciu o rachunek ciągniony (wg metodyki Czerwińskiego i Krzyżkowskiej [1]) wartości produkcji. W uproszczeniu rachunek ten polega na obliczeniu w ujęciu retrospektywnym ile kg ryby handlowej zdołano by uzyskać w roku 2006 z utraconego narybku i krocza. Powyższe kalkulacje przeprowadzono w oparciu o ekspertyzę będącą własnością obiektu badań [6]. Wykorzystano dane dotyczące szacunkowych ilości ryb zjadanych przez najważniejsze ptaki drapieżne, szacunkowych ilości osobników z każdego gatunku i czasu ich aktywności na stawach. Przy obliczeniu wielkości produkcji ryb jaka niszczone jest przez ptaki drapieżne korygowano ją o śmiertelność występującą w obiekcie badań oraz w warunkach stosowania nakładów o charakterze inwazyjnym na każdym etapie produkcji tak, że wyliczona wielkość utraconej produkcji odpowiada warunkom bez występowania chronionych ptaków drapieżnych w wariancie dla produkcji proekologicznej (I) oraz w wariancie przy intensywnych metodach produkcji (II). Również wykorzystano dane dotyczące wyszacowanej ilości paszy zjadanej przez ptactwo. Przy określeniu wielkości strat uwzględniono rachunek ciągniony dotyczący wielkości produkcji w jednostkach naturalnych – przeliczając straty karpia hodowlanego (jego narybku i krocza) na możliwe do wyprodukowania z nich kg ryby towarowej. Natomiast w ujęciu wartościowym straty przeliczono na wielkość według cen zbytu ryb oraz kosztów produkcji w roku analizy (uwzględniając poziom inflacji). Podstawą kalkulacji kosztów było zużycie paszy, które obliczono dla utraconej części produkcji oraz dla produkcji finalnej i przyjęto na poziomie 2,5 kg lub 3,0 kg na 1 kg wytworzonej masy ryb - odpowiednio dla produkcji

zapewniającej nienaruszalność ekosystemów i konwencjonalnej na dla każdym etapie produkcji. Pozostałe koszty zmienne obliczono proporcjonalnie do kosztu paszy. Śmiertelność (zgodnie z informacjami pochodzącymi z obiektu badań) w procesie produkcji stosowanym w zakładzie przyjęto na poziomie: narybek 80 [%], kroczek 50%, ryba towarowa 20%; zaś w produkcji konwencjonalnej kroczek 25%, ryba towarowa 10%. W analizie strat nie uwzględniono pozostałych źródeł strat w produkcji – również związanych z rozlicznie występującymi na terenie obiektu badań chorobami ryb (w ich wyniku faktycznie obserwowana śmiertelność ryb w 2006 r. była wyższa).

2. Kalkulacja rentowności majątku podmiotu badań w oparciu o podejście systemowe. Uznano w nim właśnie rentowność zaangażowanego w procesy produkcyjne majątku, jako sposób na określenie potencjalnych strat (lub zysków) w obiekcie – uznając, że koszt alternatywny jest miarą przeciętnych możliwości gospodarczych niekoniecznie osiągalnych dla podmiotu badań lecz wyznaczających kadrze kierowniczej pewien pułap zyskowności, ku któremu powinna ona dążyć.

Wskaźnik rentowności majątku przyjęto na podstawie materiałów GUS [2] dla danego okresu, typu przedsiębiorstw, formy ich własności oraz na podstawie średniorocznego wskaźnika CPI. Należy w tym miejscu nadmienić, że przydatność omówionej metody do przeprowadzenia precyzyjnej wyceny szkód w produkcji powodowanych przez ptaki i wyższą śmiertelność ryb w warunkach proekologicznych produkcji jest dyskusyjna. Wynika to z faktu, że nie dokonuje się w jej ramach wyodrębnienia wpływu pozostałych czynników na ponoszone straty. Daje ona jednak wyobrażenie o tym, jaki mógłby być poziom zysku, gdyby stosowano najbardziej powszechny model produkcji, o średnim poziomie efektywności dla branży. To z kolei umożliwia ocenę efektywności gospodarowania w podmiocie badań.

3. Analizę porównawczą pomiędzy wynikami dotyczącymi wyceny strat uzyskanymi w literaturze i przy zastosowaniu dwóch powyższych metod w badaniach własnych.

Zakres czasowy badań obejmował rok 2006.

Źródłem materiałów były:

- ekspertyza dotycząca strat powodowanych przez ptaki w badanym gospodarstwie w roku 2006 autorstwa Witkowskiego i Orłowskiej [6],
- sprawozdania finansowe obiektu badań,
- kwestionariusz wywiadu z pracownikami obiektu badań oraz dokumentacja poszczególnych działów badanego podmiotu,
- dla danych wtórnych – dane GUS z Rocznika statystycznego [3] oraz Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w roku 2006 [2].

Podmiot badań prowadził działalność na 6368,24 ha stawów (nie posiadał gruntów ornych a jedynie nieużytki i niewielkie tereny leśne), z czego 4345,89 ha zlokalizowane było na terenie rezerwatu przyrody, na którego obszarze żyje około ok. 270 gatunków ptaków, z tego ok. 160 gatunków jest objętych ochroną prawną. Obiekt badań składał się z 5 zakładów produkcyjnych, stosujących identyczną technologię produkcji, rozpatrywanych w pracy jako organiczna całość. Produkcja ryb w roku 2006 wynosiła zaledwie ok. 156 kg*ha⁻¹, przy możliwościach

produkcyjnych rzędu ok. 470 kg*ha⁻¹ w warunkach stosowania intensywnych metod produkcji oraz nie występowania na terenie badanego zakładu gatunków ptaków wodnych drapieżnych i paszożernych objętych ochroną prawną. W podmiocie badań zatrudnionych było w tym czasie 170 pracowników, w tym 37 na etatach nierobotniczych. Podmiot badań uzyskał certyfikaty wystawione przez Polskie Towarzystwo Rybackie i Towarzystwo Promocji Rybactwa i Produktów Rybnych dotyczące przestrzegania Dobrej Praktyki Rybackiej oraz zachowania jakości ekologicznych warunków produkcji, docelowo również planuje uzyskanie certyfikatu organizacji ekologicznej, ale ze względu na prowadzony rozmiar produkcji oraz przepisy prawne dotyczące sposobu zaopatrywania w środki produkcji jest to obecnie jeszcze raczej niemożliwe.

3. Wyniki badań

W tab. 1. przedstawiono liczebność głównych gatunków ptaków drapieżnych oraz szkody wyrządzone w produkcji w ilości zjadanego narybku i krocza karpia. Liczebność tą określono na podstawie ekspertyzy J. Witkowskiego i B. Orłowskiej [6], dodatkowo dzieląc liczbę obserwowanych (osobników * dzień) przez łączną powierzchnię lustra wody w gospodarstwie oraz uwzględniając udział poszczególnych grup produkcyjnych ryb w wywoływanych stratach – na podstawie danych z badanego podmiotu. Powyżsi autorzy – dokonywali obserwacji ilości ptaków na początku każdej dekady w badanym gospodarstwie (dla każdego z zakładów rybackich) i średnią liczebność ptaków mnożyli przez liczbę dni w dekadzie – dla całego okresu występowania. Liczba ptaków paszożernych określona została w badaniach tych autorów na poziomie przeciętnie 36 400 [szt.], co w stosunku do wyszacowanej liczby 900 000 [szt.] dorosłych ryb, stanowi ok. 3,9%, a więc straty pasz przyjęto na tym właśnie poziomie.

Syntetyczne wyniki badań zestawiono w tab. 2. W analizie strat uwzględniono straty narybku oraz krocza i karpia hodowlanego wywoływane przez wymienione wcześniej gatunki ptaków drapieżnych, jak również straty paszy, wywołane przez ptactwo stanowiące konkurencję pokarmową dla ryb. Wariant I bez strat zakłada, że podmiot badań nie będzie ponosił żadnych strat ze strony ptaków drapieżnych i paszożernych, natomiast wariant II zakłada oprócz warunków wariantu I również śmiertelność ryb na poziomie uzyskiwanym przy intensywnych metodach produkcji. W ujęciu systemicznym nie wyceniono strat w produkcji, ale określono jaka powinna być wielkość zysku netto przy założonym poziomie rentowności majątku.

Jak wynika z tab. 2. podmiot badań w analizowanym roku poniósł stratę netto, która ukształtowała rentowność majątku na katastrofalnym poziomie ok. -33% (spowodowanym m.in. rozlicznymi chorobami ryb dotykającymi produkcję). Wykluczenie strat w produkcji wywoływanych przez ptaki pozwoliłoby na zwiększenie jej ilości o ok. 26 kg*ha⁻¹, co dałoby przyrost wartości produkcji o ok. 198 PLN*ha⁻¹, a w konsekwencji przyrost zysku o ok. 145 PLN*ha⁻¹. W wariantcie drugim zwiększenie produkcji rocznej o 45 kg*ha⁻¹ pozwoliłoby podmiotowi badań na zwiększenie wartości produkcji o ok. 331 PLN*ha⁻¹, przyrost zysku o ok. 222 PLN*ha⁻¹.

Tab. 1. Liczebność ptaków drapieżnych występujących na terenie obiektu badań i wywoływane przez nie straty w produkcji karpia

Table 1. Number of rapacious birds in the area of research object and evoked by them losses in carp production

Gatunek	Liczba [osobnik*dzień *ha ⁻¹]	Masa zjadanych ryb dziennie [kg]		
		razem	narybku karpia	krocza karpia
Kormoran	10,425	0,540	-	0,486
Czapla siwa	35,992	0,150	0,045	0,105
Czapla biała	5,905	0,200	0,060	0,140
Nurogęś	4,140	0,250	0,150	0,100

Źródło: Na podstawie badań Witkowskiego J. i Orłowskiej B. [6], uzupełnione o badania własne.

Source: On base of Witkowski's J. and Orłowska's B. research, and calculated on base of autor's research

Tab. 2. Wycena strat w wielkości produkcji oraz utraconego zysku w ujęciu kalkulacyjnym i systemicznym dla obiektu badań w roku 2006.

Table 2. Pricing of losses in production and calculation of lost profit for object of research in year 2006

Wyszczególnienie	Rentowność majątku	Przyrost produkcji	Przyrost wartości produkcji	Dochód specjalny (odjęte koszty pasz)	Przyrost dochodu specjalnego	Zysk netto	Przyrost zysku netto
J.M.	[%]	[kg*ha ⁻²]	[PLN*ha ⁻²]	[PLN*ha ⁻²]	[PLN*ha ⁻²]	[PLN*ha ⁻²]	[PLN*ha ⁻²]
Stan rzeczywisty - bazowy	-33,43	0,00	0,00	925,63	0,00	-311,80	0,00
Bez strat wg Witkowskiego J. i Orłowskiej B. - kalkulacja prosta strat	-19,08	13,09	133,87	-	-	-177,93	133,87
Bez strat wariant I	-17,85	26,67	197,54	1090,34	164,71	-166,50	145,30
Bez strat wariant II	-9,62	45,00	330,64	1185,91	260,28	-89,69	222,11
Ujęcie systemowe (rentowność na poz. CPI)	1,00	-	-	-	-	9,33	321,12
Ujęcie systemowe (rentowność na poz. rybactwa ogółem)	3,80	-	-	-	-	35,44	347,24
Ujęcie systemowe (rentowność na poz. rybactwa sektor publiczny)	-7,40	-	-	-	-	-69,01	242,79
Ujęcie systemowe na poz. CPI - straty wariant II	-22,82	-	-	-	-	-212,79	99,01

Źródło: badania własne oraz wyliczenia na podstawie badań Witkowskiego J. i Orłowskiej B. [6]

Source: Author's research and calculations on base of Witkowski's J. and Orłowska's B. research

Jednak w obydwu powyższych przypadkach podmiot badań nie zdołał uzyskać dodatniej rentowności majątku. Przyczyną znaczących różnic w wartości strat pomiędzy wariantem I i II jest zróżnicowanie śmiertelności naturalnej krocza, która dla produkcji konwencjonalnej była o połowę mniejsza. W ujęciu systemicznym przyjmując za podstawę majątek podmiotu badań, aby pod względem wyniku finansowego nie okazał się on całkowicie niekorzystną inwestycją dla Skarbu Państwa, musiałby zapewnić zyskowność wyższą od poziomu inflacji (wskaźnik CPI). W tym celu obiekt badań musi wypracować zysk na poziomie nie niższym niż ok. 9 PLN*ha⁻¹, czyli ok. 60 tys. PLN. Osiągnięcie rentowności średniej w branży wymagałoby wypracowania zysku nie mniejszego niż ok. 35 PLN*ha⁻¹. Zaś by rentowność majątku nie była niższa niż średnia w branży dla podmiotów uspołecznionych należałoby ponieść stratę nie większą niż ok. -69 PLN*ha⁻¹, czyli blisko 5 krotnie mniejszą niż rzeczywista. Jednoznaczna interpretacja uzyskanych wyników jest stosunkowo trudna, ponieważ podmiot badań wykorzystuje majątek o ogromnej wartości, którym zarządza w imieniu AWRSP. Dodatkowo produkcja badanego podmiotu była w tym okresie w znaczącym stopniu zniszczona przez nie uwzględnione w tym opracowaniu czynniki chorobotwórcze. Uwzględniając jednak wielkość wyszacowanych w pracy strat – należy uznać, iż w przypadku finansowej ich eliminacji poziom rentowności majątku badanego podmiotu w ujęciu systemicznym (uwzględniając CPI) nie powinien być niższy niż ok. -22 [%]. Świadczy to o ogromnym znaczeniu pozostałych przyczyn zmniejszenia produkcji oraz

podkreśla konieczność poszukiwania źródeł oszczędności w procesach produkcyjnych i funkcjonowaniu podmiotu badań. Jednocześnie tym samym podkreślona zostaje konieczność korygowania docelowej rentowności o straty wywołane czynnikami niesteroidalnymi, lub takimi na jakich wystąpienie godzimy się przyjmując określoną filozofię prowadzenia produkcji.

Oceniając uzyskane przez podmiot w roku 2006 wsparcie (zwrot akcyzy za zakupiony olej napędowy oraz zwolnienie z podatku rolnego od terenów objętych rezerwatem przyrody) jego wielkość kształtowała się na poziomie szacunkowo ok. 16,55 PLN*ha⁻¹, co przy stratach ponoszonych w związku z występowaniem na terenie prowadzenia produkcji ptaków wodnych drapieżnych i paszo żernych prawnie chronionych, należy uznać za wysoce niewystarczające.

W pracy Witkowskiego i Orłowskiej [6] wyliczona wartość strat wywołanych przez ptaki drapieżne i paszożerne jest znacząco niższa – stanowiła ona ok. 68% I wariantu lub ok. 40% II wariantu w badaniach własnych. Możliwą przyczyną tego stanu rzeczy jest wycenienie przez powyższych autorów wartości produkcji po cenie 10 PLN za kg zjedzonego przez drapieżne ptaki narybku i krocza. Jest to faktyczna cena za jaką można nabywać już od wielu lat materiał rozmnożeniowy, ale warto nadmienić, że wynika ona z faktu, iż producenci tego materiału są od wielu lat wyłącznie cenobiorcami działającymi pod silną presją czasu. Na podkreślenie zasługuje również fakt, że w odniesieniu do badań tych autorów zwiększenie wartości produkcji w badaniach własnych dla poszczególnych wariantów wyceny strat o ok. 47 i ok. 146 [%], pozwoliło

na zwiększenie zysku odpowiednio o ok. 6 i ok. 50%. Straty powodowane przez ptaki, w badaniach tych autorów jak i we własnych, stanowiły ponad 40% straty netto poniesionej przez podmiot badań.

4. Wnioski

Obie hipotezy badawcze zostały potwierdzone w ramach przeprowadzonych badań.

Na podstawie przeprowadzonych badań można sformułować następujące wnioski:

1. Straty w produkcji rybackiej na terenie rezerwatu przyrody wywoływane przez ptaki były znaczące, zarówno w badaniach własnych jak i w cytowanej literaturze.

2. Niekonwencjonalne metody produkcji w odniesieniu do strat wywoływanych przez ptaki powiększyły je o około połowę.

3. Metoda rachunku ciągnionego kalkulacji strat opierając się na wyliczeniu produkcji finalnej w bardziej realny sposób określa wielkość i wartość produkcji potencjalnej (możliwej do uzyskania) niż metoda prostej kalkulacji strat – przyjmująca założenie, że wielkość utraconej produkcji w toku ma zostać rozliczona jako produkcja towarowa.

Metoda prostej kalkulacji nie uwzględnia dotychczas poniesionych na produkcję kosztów, a jednocześnie z powodzeniem oddaje najniższą wartość produkcji, jaka mogłaby zostać uzyskana, gdyby proces produkcji był zakończony na etapie ponoszenia strat.

4. Wyliczona wielkość strat wywoływanych przez chronione ptaki w produkcji rybackiej nie jest podstawą do jednoznacznie negatywnej oceny finansowej funkcjonowania zarówno obszarów występowania ptactwa chronionego jak i zakładu prowadzącego na jego terenie produkcję, albowiem nie uwzględnia całokształtu korzyści uzyskiwanych w związku z funkcjonowaniem tych kolonii ptaków, ani prowadzeniem przez obiekt badań produkcji.

5. Rentowność majątku w obiekcie badań była wysoce niezadowolająca, a po uwzględnieniu wyliczonych strat (wywoływanych przez ptaki) nadal pozostawała na katastrofalnym poziomie, z czego wynika, iż duży wpływ na nią wywierają również nie badane w pracy czynniki.

6. W ocenie sytuacji ekonomicznej obiektu badań w ujęciu systemowym –za granicę sprawnego zarządzania podmiotem należy uznać rentowność na poziomie co

najmniej wskaźnika CPI pomniejszoną o straty wywoływane przez poszczególne ograniczenia narzucone w stosunku do technologii produkcji.

7. Badany podmiot gospodarczy stanowi podstawę do funkcjonowania łańcuchów pokarmowych dla występujących na tym terenie gatunków ptactwa wodnego objętych ochroną prawną. Jego upadłość oznacza zaprzestanie produkcji i w konsekwencji całkowite zniszczenie funkcjonującego na jego terytorium rezerwatu przyrody ptaków wodnych. Aktualna sytuacja finansowa podmiotu, a w szczególności wielkość ponoszonych w produkcji strat powinna być przyczynkiem do dyskusji nad wysokością wsparcia finansowego, a w szczególności jego dostosowania do wielkości ponoszonych strat (nakładów na utrzymanie kolonii ptaków objętych ochroną prawną).

8. Przeprowadzone badania i uzyskane wyniki uzasadniają konieczność prowadzenia dalszych prac nad przyczynami i wielkością strat w produkcji rybackiej na terenie bytowania gatunków ptaków objętych ochroną prawną oraz wielkością i charakterem korzyści uzyskiwanych w wyniku jej prowadzenia na tych obszarach.

5. Literatura

- [1] Czerwiński S., Krzyśków S.: Rachunek ciągniony przedsięwzięć inwestycyjnych przedsiębiorstw rolnych. Ćwiczenia część II. Skrypt AR Wrocław 1989, nr 271, str. 48-49.
- [2] GUS: Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w roku 2006. Warszawa 2007, str. 110.
- [3] GUS: Rocznik statystyczny GUS 2006 rok LXVII, Warszawa 2007, str. 440, 443.
- [4] Ława P.: W krainie ptaków i ryb, Farmer 2006, 13, http://www.farmer.pl/produkcja-zwierzeca/hodowlaryb/w_krainie_ptakow_i_ryb.80180e98c7875cfe198d.html;jsessionid=043091749E75293FCE8A7F9CC9F996F4.ap3
- [5] Stachowiak M.: Efektywność ekonomiczna produkcji rybackiej na obszarach chronionych. Journal of Research and Applications in Agricultural Engineering 2007, Vol 52 (4), str. 71-74.
- [6] Witkowski J., Orłowska B. (2006): Straty spowodowane przez ptaki w gospodarstwie budżetowym „Stawy Milickie” w 2006 roku, 18 ss. (praca niepublikowana).